

בבית המשפט העליון

רע"א 10337/06

בפני: כבוד השופט א' רובינשטיין

המבקש: דוד מנשקו

נגד

המשיבים: 1. המגן חברה לביטוח בע"מ
 2. איטה אנגלנדר
 3. דוד אלדד
 4. אבישי אנגלדר

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי
 בתל אביב (סגנית הנשיא גרסטל והשופטים פוגלמן
 ושילה) מיום 9.11.06 בתיק ע"א 2627/02

בשם המבקש: עו"ד אטיאס-נוה ואח'

נושא התיק:

ביטוח, פיצוי בשל פריצה

לבקשת רשות ערעור בטענות (2007-03-08): רעא 10337/06 מנשקו דוד נ' המגן חברה לביטוח בע"מ עו"ד:
 אטיאס-נוה

מיני-רציו:

* ביטוח – סוכן ביטוח – חובותיו

* ביטוח – הצעת ביטוח – העלמת עובדות

בין המבקש והמשיבה 1 (להלן: המגן) נכרת חוזה ביטוח באמצעות סוכן מורשה (להלן: המנוח), שיורשיו הם המשיבים 2-4. ב-98' נפרץ בית העסק של המבקש ונגרמו נזקים. המגן דחתה את תביעת הביטוח שהגיש המבקש בנימוק שהוא הסתיר ממנה מידע מהותי בכוונת מרמה (פריצה קודמת). בימ"ש השלום קיבל את התביעה בחלקה וקבע כי המבקש אכן מסר למנוח על אודות הפריצה הקודמת, אך לא העביר את המידע למגן וצייץ כי מדובר בעסק חדש, בניגוד להצהרת המבקש. נקבע כי חל ס' 7(ג) לחוק חוזה הביטוח, תשמ"א-1981 (להלן: החוק) לפיו המבטח חייב בתגמולי ביטוח מופחתיים. בימ"ש המחוזי דן בטענת המערער לפי ס' 33(ב) לחוק וקבע כי למרות שהמבקש סיפר למנוח על הפריצה הקודמת, אין לקבוע

שהמידע הובא לידיעת המגן. נקבע כי ס' 36 לחוק מחיל על יחסי המבטח והסוכן את ס' 9 לחוק השליחות, תשכ"ה-1965 וכי מכיון שהמבקש ידע שהמנוח חורג מהרשאתו, לא יוכל להיבנות מדיני השליחות. מכאן הבר"ע.

בית המשפט העליון דחה את הבר"ע ופסק כי:

השאלה היא האם דיני השליחות שוללים את העקרון הקבוע בס' 33 לחוק לפיו רואים את ידיעת סוכן הביטוח כדיעת המבטח. אין לקבל את הטיעון שמבוטח שעשה יד אחת עם סוכן ביטוח כך שלא יעביר למבטחת מידע מסוים שנמסר לו, יכול להיבנות מהקביעה כי יראו את ידיעת סוכן הביטוח כדיעת המבטח, שהרי נגד עיקרון זה חתרו המבוטח והסוכן. בימ"ש קמא קבע כי לפי ס' 36 לחוק חל חוק השליחות, לרבות ס' 9 (ב) הקובע כי פעולה שהשולח עשה כלפי צד שלישי עקב הפרת חובה כאמור וההפרה היתה על דעת הצד השלישי, זכאי השולח לבטל את הפעולה ולתבוע גם מן הצד השלישי את הפיצויים המגיעים לו מן השלוח. בענייננו השולח הוא המגן, השלוח הוא סוכן הביטוח, הצד השלישי הוא המבקש.

במקרה דנא המבקש ידע שהמנוח מפר את חובתו כלפי המגן, ומסיבה זו בהתאם לס' 9 (ב) לחוק השליחות יכולה המגן לבטל את החוזה, ולתבוע מהמבקש פיצוי. ס' 38 לחוק לא שולל את התרופה הקבועה בס' 9 (ב). ס' 9 (ב) לחוק השליחות משקף את הגישה לפיה הצד השלישי סייע לשלוח להפר את חובתו, ואין זה מוצדק כי הוא ייחנה מפרי ההפרה. גישה זו חושפת את הצד השלישי לתביעת פיצויים, והיא מלמדת שאין לאפשר לצד השלישי להנות מפירות השליחות ללא הסכמת המשלח. גישה זו מתחייבת גם מתוך עקרון תום הלב. לא ניתן לפעול בניגוד לעקרונות ההגינות של השליחות מצד אחד, ולהיבנות מהם מצד אחר, גם אם הלך המבקש אחר עצתו של סוכן הביטוח. במקרה זה לא התעוררה סוגיית פיצוי המגן, אך אין המבקש יכול להיבנות מהעיקרון שבס' 33.

החלטה

א. בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב (סגנית הנשיא גרסטל והשופטים פוגלמן ושילה) מיום 9.11.06 בתיק ע"א 2627/02, בו התקבל באופן חלקי ערעור המבקש על פסק דינו של בית משפט השלום (השופט גבאי) מיום 12.6.02 בתיק ת"א 59180/98.

ב. בין המבקש והמשיבה 1 (להלן המגן) נכרת חוזה ביטוח. החוזה נערך באמצעות סוכן מורשה של המגן, מר צבי אנגלנדר ז"ל, שיורשיו הם המשיבים 2-4. ביום 28.1.98 נפרץ בית העסק של המבקש, נגנב ציוד ונגרמו נזקים נוספים בשווי מוסכם של 113,257

ש"ח. המגן דחתה את תביעת הביטוח שהגיש המבקש, בנימוק שהוא הסתיר ממנה מידע מהותי בכוונת מרמה (בעיקר פריצה קודמת משנת 1996), ושמתיקים מצב של תת ביטוח.

ג. ביום 12.6.02 קיבל בית משפט השלום את התביעה באופן חלקי. נקבע כי המבקש אכן מסר למנוח על אודות הפריצה הקודמת שארעה בשנת 1996, אך המנוח אמר לו "שאינן להעיר את הדובים הישנים", ומסיבה זו לא העביר את המידע אל המגן. כן נקבע שהמנוח ציין בהצעת הביטוח שמדובר בעסק חדש, בניגוד להצהרת המבקש. עוד נקבע שהפוליסה לא הועברה למבקש לפני הפריצה. במישור המשפטי נקבע שהמבקש פעל מתוך רשלנות ועצימת עיניים והיה שותף לאי גילוי עברו הביטוחי שהוא בגדר "ענין מהותי". מאידך נקבע כי הסתרת המידע לא נעשתה "בכוונת מרמה" (מונח שנקבע שיש לפרשו בצמצום ע"א 1809/95 יהושע הלמן ז"ל נ' לה נסיונאל חברה לביטוח, פ"ד נ(3) 77) וכי לא הוכח שהמגן לא היתה מבטחת את המבקש אילו ידעה על הפריצה בשנת 1996. נקבע אפוא כי חל במקרה זה סעיף 7(ג) לחוק חוזה הביטוח, תשמ"א - 1981 לפיו "המבטח חייב... בתגמולי ביטוח מופחתים בשיעור יחסי, שהוא כיחס שבין דמי הביטוח שהיו משתלמים כמקובל אצלו לפי המצב לאמיתו לבין דמי הביטוח המוסכמים". בהתאם נפסקו למבקש 50% מתגמולי הביטוח. טענת המגן בדבר תת ביטוח נדחתה. כן נדחתה תביעת המבקש כלפי המנוח. כלפי פסק דין זה הוגש ערעור לבית המשפט המחוזי.

ד. ביום 9.11.06 הכריע בית המשפט המחוזי בערעור. בית המשפט דן בטענת המערער לפי סעיף 33(ב) לחוק חוזה הביטוח, הקובע כי "לענין חובת הגילוי בכריתת חוזה הביטוח, יראו את ידיעת טוכן הביטוח לגבי העובדות הנכונות של ענין מהותי כידיעת המבטח" (ההדגשה הוספה - א"ר). בית המשפט קבע כי למרות שהמבקש סיפר למנוח על הפריצה משנת 1996, אין לקבוע שהמידע הובא לידיעת המגן. נקבע כי סעיף 36 לחוק מחיל על יחסי המבטח והסוכן את הוראות חוק השליחות, תשכ"ה - 1965, שסעיף 9(ב) בו קובע "פעולה שהשלוח עשה כלפי צד שלישי עקב הפרת חובה כאמור וההפרה היתה על דעת הצד השלישי, זכאי השולח... לבטל את הפעולה וכן לתבוע גם מן הצד השלישי את הפיצויים המגיעים לו מן השלוח" (ההדגשה הוספה - א"ר). נקבע שמכיון שהמבקש ידע שהמנוח חורג מהרשאתו, לא יוכל להיבנות מדיני השליחות. מנגד, בית המשפט קיבל את הערעור בכל הנוגע למשיבים 2-4. נקבע כי המנוח נשא באחריות ישירה כלפי המבקש - והתיק הושב לבית משפט השלום שידון בענין. ברם, הובע ספק אם יש

טעם בניהול הליך זה, כיון שנפסק שהמבקש זכאי אך ורק לתגמולים שנפסקו, ואלה כבר שולמו על ידי המשיבה 1. כלפי פסק דין זה הוגשה הבקשה שבפנינו.

ה. בבקשה נטענו ארבעה מקבצי טענות: (1) נטען כי בתי המשפט הקודמים התעלמו מסעיף 8 לחוק חוזה הביטוח, שלפיו "המבטח אינו זכאי לתרופות האמורות בסעיף 7 בכל אחת מאלה... הוא ידע או היה עליו לדעת את המצב לאמיתו בשעת כריתת החוזה". נטען כי לפי סעיף 33 רואים "את ידיעת סוכן הביטוח... כדיעת המבטח", ומסיבה זו שולל סעיף 8 את התרופה הקבועה בסעיף 7 (פיצוי מופחת); (2) נטען כי לא ניתן לשלול את תחולת סעיף 33 - וממילא את תחולת התרופה הקבועה בסעיף 7 - מכוח דיני השליחות, כיון שסעיף 38 קובע "תרופות המבטח לפי סעיפים 7, 15, 18, 24 ו-25 מוציאות בענינים הנדונים בהם את תרופותיו לפי דין אחר". דהינו, המגן אינה יכולה להשתמש בתרופות לפי חוק השליחות מעבר לתרופות שמוענקות לה בחוק חוזה הביטוח. עוד נטען כי ההסדר הקבוע בסעיף 33 הוא הסדר ספציפי הגובר על הדין הכללי הקבוע בחוק השליחות, ולחלופין - שיש להחיל את דיני השליחות "בשינויים המחוייבים" (כלשון סעיף 36 לחוק חוזה הביטוח); (3) נטען כי שיעור ההפחתה (50%) כלל לא נומק; (4) נטען כי צדק בית המשפט המחוזי בקבלו את הערעור בכל הנוגע למשיבים 2-4, אך נטען כי ככל את ידי בית משפט השלום בקבעו כי אין טעם בניהול ההליך שכן המדובר בהליך סרק. בעניין זה נטען כי עילת התביעה כלפי המשיבים 2-4 היא נזיקית - ההתרשלות הנטענת של המנוח שהביאה בסופו של יום לפיצוי מופחת, בעוד שהעילה שמוצתה כלפי המגן היא העילה הביטוחית. נטען כי על סוכן הביטוח שהתרשל מוטלת אחריות נזיקית בשל הנזקים שגרם ללא קשר לעילת התביעה נגד חברת הביטוח (ע"א 3214/98 שלום נ' רגומי (1978) בע"מ, פ"ד נח (4) 445).

ו. לאחר העיון אין בידי להיעתר לבקשה. בכל הנוגע להנמקת הפחתתו של הפיצוי אין המדובר בשאלה המצדיקה מתן רשות ערעור בגלגול שלישי (ר"ע 103/82 חניון חיפה נ' מצת אור (הדר חיפה) בע"מ, פ"ד לו (3) 123 - מ"מ הנשיא, כתארו אז, שמגר), ואף לגופה דומה כי היא בגדרי הסביר בנסיבות. ביחס לטענות לגבי כבילת ידיו של בית משפט השלום אומר כי אף בעניין זה - שטרם נדון - אין מקום לגלגול ערעורי שלישי. אכן, "בעל מקצוע חב חובת זהירות כלפי אדם הנזקק לשירותיו המקצועיים" (השופט גרוניס בפרשת שלום נ' רגומי הנזכרת, בעמ' 455; המ' 106/54 וינשטיין נ' קדימה אגודה שתופית בע"מ,

פ"ד ת 1317, השופט – כתארו אז - אגרנט; ע"א 341/80 עלי נ' ששון, פ"ד לו (3) 281, 288, (השופט שיינבוים). עיקרון זה הוחל אף לגבי סוכני ביטוח (פרשת שלום נ' רגומי, שם). מסיבה זו יכולה להתקיים עילת תביעה עצמאית כלפי סוכן הביטוח. בעניין זה לא למותר לציין כי באותה פרשה עצמה נקבע גם כי "נוכח מודעותה של המשיבה לתשובות המטעות קבע בית-משפט קמא כי בשל שיקולי צדק ותקנת הציבור אין להעניק לה פיצוי מלא. על-כן נקבע כי המשיבה נושאת באשם תורם..." (עמ' 458). ההליך הושב לבית משפט השלום, וחזקה שידון בו לגופו. אין אפוא מקום לקבוע דבר בעניין שטרם נדון כהלכתו.

ז. דומה כי השאלה המשפטית המהותית המתעוררת במקרה דנא היא האם דיני השליחות שוללים את העקרון הקבוע בסעיף 33 לפיו רואים "את ידיעת סוכן הביטוח... כידעת המבטח". אם התשובה שלילית, והעיקרון הקבוע בסעיף 33 חל - חל גם סעיף 8 השולל את התרופות שבסעיף 7 שניתנו בנידון דידן, כיון שאפשר לייחס את הידיעה למגן. אומר כבר כאן, אינני יכול לקבל את הטיעון שמבוטח שעשה יד אחת עם סוכן ביטוח כך שלא יעביר למבטח מידע מסוים שנמסר לו, יכול להיבנות מהקביעה כי "יראו את ידיעת סוכן הביטוח... כידעת המבטח". הרי כנגד עיקרון זה עצמו חתרו המבוטח והסוכן, וכיצד ייבנו ממנו. המבוטח והסוכן סיכמו שמידע מסוים לא יובא לידיעת המבטח (מפני "שאין להעיר את הדובים הישנים"), כיצד יכול כעת המבוטח לטעון כי הוא מצוי בידיעתה. זאת הן מצד דיני השליחות והן מצד דיני תום הלב. "זו היא כל התורה כולה, ואידך - פירושה הוא" (בבלי, שבת, לא ע"א). דברים אלה נראים פשוטים כביעתא בכותחא (בבלי ערוובין ס"ב, ב), על פי השכל הישר, ואף על פי כן נפרט בקצרה את הנימוקים. אציין כי אני ער לכך, שבית משפט השלום ראה את המבקש כ"איש עבודה תמים" שקיבל את דעת הסוכן, אך המקובץ אל מול חברת הביטוח הוא המצב המתואר מעלה, ולא בכדי פתח בית המשפט המחוזי את הפתח אל עבר יורשי המנוח.

ח. בטרם נעשה כן, אציין כי כך היא גם עמדת המלומדים פרידמן וכהן ("במלים אחרות, אין מקום לייחס את ידיעת הסוכן לחברת הביטוח, אם המבוטח והסוכן עשו יד אחת כדי להטעותה" - ד' פרידמן ונ' כהן, דיני חוזים (כרך ב', תשנ"ג) 865, בסוף הערה 381), ואליאס (י' אליאס, דיני ביטוח (כרך א', תשס"ב) 514).

ט. בית המשפט קמא קבע כי לפי סעיף 36 [לחוק חוזה הביטוח](#) חלות הוראות [חוק השליחות](#), לרבות סעיף 9(ב) הקובע:

“פעולה שהשלוח עשה כלפי צד שלישי עקב הפרת חובה כאמור וההפרה היתה על דעת הצד השלישי, זכאי השולח... לבטל את הפעולה וכן לתבוע גם מן הצד השלישי את הפיצויים המגיעים לו מן השלוח”.

בענייננו השולח הוא המגן, השלוח הוא סוכן הביטוח, הצד השלישי הוא המבקש.

במקרה דנא נקבע שהמבקש ידע שהמנוח מפר את חובתו כלפי המגן, ומסיבה זו בהתאם להוראת סעיף 9(ב) יכולה המגן לבטל את החוזה, וכן לתבוע מהמבקש פיצוי. האם שולל סעיף 38 [לחוק חוזה הביטוח](#) את התרופה הקבועה בסעיף 9(ב) [לחוק השליחות](#)? לדעתי התשובה אינה בחיוב (ראו גם [ע"א 702/89 אליהו חברה לביטוח בע"מ נ' נועם אורים, פ"ד מה\(2\) 811, 818 \(השופט מלץ\)](#)). סעיף 38 קובע “תרופות המבטח לפי סעיפים 7, 15, 18, 24 ו-25 מוציאות בענינים הנדונים בהם את תרופותיו לפי דין אחר”. שלילת התרופות שבדין האחר מתייחסת רק לעניינים הקבועים בסעיפים המוזכרים בו, אך לא לסעיפים המצויים בפרק ו' שעניינם יחסי סוכן הביטוח והמבטח.

י. סעיף 9(ב) [לחוק השליחות](#) משקף את הגישה לפיה “הצד השלישי סייע לשלוח להפר את חובתו, ואין זה מוצדק כי הוא ייהנה מפרי ההפרה” (א' ברק, חוק השליחות (כרך שני, תשנ"ו) 1099), ובנוסף אחר “נוכל לומר שהצד השלישי, על ידי הסכמתו להפרת האמון של השלוח עשה עצמו צד לאותה הפרה וחייב לשאת בתוצאותיה” (ג' פרוקצ'יה, דיני שליחות בישראל (תשמ"ו) 309). גישה זו חושפת את הצד השלישי לתביעת פיצויים, והיא מלמדת שאין לאפשר לצד השלישי להנות מפירות השליחות ללא הסכמת המשלח. כפי שכבר אמרנו, גישה זו מתחייבת גם מתוך עקרון תום הלב: כאשר צד שלישי עושה יד אחת עם השלוח להסתרת מידע מהמשלח - אין הוא יכול להישמע בטענה שידיעת השלוח מהווה ידיעה קונסטרוקטיבית של המשלח. לא ניתן לפעול (ולוא גם במקובץ) בניגוד לעקרונות ההגינות של השליחות מצד אחד, ולהיבנות מהם מן הצד האחר, ושוב, זאת גם אם הלך המבקש אחר עצתו של סוכן הביטוח. במקרה שלפנינו לא התעוררה סוגיית פיצוי המגן, אך דומני כי הצדק עם בית המשפט המחוזי, ואין המבקש יכול להיבנות מהעיקרון הקבוע בסעיף 33.

י"א. אין בידי איפוא להיעתר לבקשה.

ניתנה היום, ט"ו באדר תשס"ז (5.3.07).

אליקים רובינשטיין 54678313-10337/06

ט פ ר ט

העותק כפוף לשינויי עריכה וניסוח. 06103370_T01.doc עש + מפ
מרכז מידע, טל' 02-6593666 ; אתר אינטרנט, www.court.gov.il
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

[הודעה למנויים על עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו - הקש כאן](#)